

Pilar Alonso

100 anys de Les Caramelles

El cuplet *Les Caramelles*, amb lletra de Joan Casas i Vila (Joan Misterio) i música de l'olotina Cándida Pérez Martínez, ha complert cent anys aquest hivern de 2019-20. Interpretat per primera vegada per la cançonetista maonesa Pilar Alonso en una *serata* del mes de novembre de 1919 al teatre Eldorado de la Plaça de Catalunya de Barcelona, va marcar un punt d'inflexió en la història del cuplet en català.

La nit de l'estrena fou vibrant i apoteòsica, i la notícia va començar a córrer entre la gent com pólvora encesa, de boca en boca. *El Diario de Menorca* escrivia i qualificava "Les Caramelles" com la "tonadilla que electrizó al pueblo catalán". D'aleshores ençà, les cupletistes volien cantar cuplets en català, els empresaris volien que se'n cantessin i les publicacions en volien editar. Era un negoci de moda.

La seva salut centenària però, no és prou bona com fóra d'esperar. El cuplet fou tan i tan popular en temps pretèrits que la cançoneta es traspassava, de manera espontània, de generació en generació. Actualment, però, aquesta cadena transmissora s'ha trencat del tot, també per a la resta de cuplets escrits i musicats dins el període anomenat «naixement del cuplet català».

La lletra de *Les Caramelles* es va publicar per primera vegada al setmanari satíric *Papitu* -clar activista del cuplet nostrat entre les seves pàgines— el 19 de novembre de 1919. La crítica feu constar l'acceptació immediata que tingué entre el públic, que provocà una demanda creixent d'aquest gènere en llengua catalana. Pilar Alonso va fer-ne un enregistrament sonor el 7 de febrer de 1920.

Entre els noms propis d'èpoques més recents vinculats al cuplet català trobem els de Cèlia Martí, Linda Vera, Núria Feliu, Guillermina Motta o Arrels de Gràcia, que han anat revifant el gènere tot aportant-hi l'actualitat i la frescor que sempre l'ha caracteritzat.

Pere Sagristà-Ollé, director teatral
Margarida Ullate i Estanyol, Unitat de Sonors i AV

VITRINA 1. Pilar Alonso i unes quantes Caramelles

- * "Les Caramelles". A: *Papitu*, any X., núm 567 (19 de novembre de 1919), p. 635. [TOP: RRC-4-0043](#)
- * *Myself* [Carles Soldevila]. "Entreviu a Pilar Alonso". A: *D'ací i d'allà* (gener 1925), p. 8. [TOP: 05\(46.71Bar\)D'Ac Fol](#)
- * Barcelona, Joan. *Ai, Pilar Alonso...! : monòleg còmic*. Barcelona: Impr. Cervantina, [1921]. [TOP: 83-12 C 27/22](#)
- * *El cuplet català : 1a i 2a sèrie*. Barcelona: Impr. Ràfols, [1919?] (La novel·la teatral catalana; 21 ; 30; 41). [TOP: A 300/6 8º](#)
- * *Les Caramelles : ensaig dramàtic en dos quadros y en vers*. original de Emili Giral ; ab música de Joseph Planas. Vilanova y Geltrú: Impr. Social de Joseph Ivern Salvó, 1912. [TOP: Rull C 8/12 12º](#)
- * *Pasqua Florida ,o, Les caramelles*. Original de Rossend Llurba; música de C. Pérez Martínez. (Teatre líric català; 3). Barcelona: Salvador Bonavia, 1922. [TOP: Rull C 35/28-8º](#)
- * *Les Caramelles: Quintín Melenas*. Lletra catalana i adaptació castellana d'en Joan Misterio; música de na C. Pérez Martínez. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. [TOP: M 4264/11](#)
- * *Les Caramelles*. Por Pilar Alonso. *La Fornera de la Ronda*. Por Asunción G. Parreño . Barcelona: Gramófono, [entre 1919 i 1921]. 1 disc sonor : [70] rpm ; 25 cm. (263906--263907). [TOP: PM 1998](#)
- * Pérez Martínez, Cándida. *Les Caramelles: Quintín Melenas*. [La Garriga]: Victoria, [entre 1900 i 1936]. 1 rotlle de pianola (88 notes). [TOP: PIG 166](#)

VITRINA 2. Altres creacions de Pilar Alonso (I)

- Els Tres Tombs** [Lletra: J. Misterio; música: J. Zamacois]
- * [...] = *De San Antón*. Barcelona: Ildefonso Alier, [19--?] 4 p.; 34 cm. [TOP: 78-Fol-C 24/2](#)
- * [Amb:] *La Balladora*. Barcelona: Gramófono-Odeón, [1917]. 1 disc sonor : 78 rpm; 25 cm. [TOP: PG 5925](#)
- La Balladora** [Lletra: J. Misterio; música: J. Zamacois]
- * [...] Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [19--?]. (Pl. n. 4711). [TOP: 2007-Fol-C 30/7](#)
- * (vegeu: *Els Tres tombs*, [TOP: PG 5925](#))
- El Primer petó** [Lletra: F. Casals; música: E. Burrull]
- * [...] Madrid ; Barcelona: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. 4 p.; 33 cm. (l. 4824 A.). [TOP: M 4264/8](#)
- * **Creaciones de Pilar Alonso**. [S.l.]: Palou, Impresor, [s.a.]. 16 p. [TOP: Pendent](#)
- * **[Fotografia de Pilar Alonso]** dedicada a Joan Pou. (Mahon, 30/8/1903). [TOP: \[Pendent\]](#)
- * **Pilar Alonso : gravacions 1920-1924**. Barcelona: ASPE, 2010. 1 disc sonor (CD) (80 min) + 1 fullet (BMCD-556). [TOP: CD 7487](#)
- L'Escolanet** [Lletra: V. Andrés; música: J. Zamacois]
- * [...] = *Serafín, galopin*. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [19--?]. 3 p.; 34 cm. (l.A.4805). [TOP: M 4263/15](#)
- * [Amb:] *La Marieta de l'ull viu*. Barcelona: Gramófono, [1919-1925] (w2-263025—w2-263026). [TOP: PM 1960](#)
- La Marieta de l'ull viu** [Lletra: J. Casals; música: C. Pérez Martínez]
- * [...] Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. 4 p.; 34 cm. (l. 4827 A.). [TOP: 78-Fol-C 17/58](#)
- * (vegeu: *L'Escolanet*, [TOP: PM 1960](#))

L'Orfeonista [Lletra: R. Llurba; música: C. Pérez Martínez]

- * [...] Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. 3 p.; 34 cm. (l. 4826 A.). [TOP: 78-Fol-C 26/37](#)
- * [Amb:] *Pasqua florida*. Barcelona: Gramófono, [entre 1919 i 1925]. 1 disc sonor : 78 rpm ; 25 cm. (W-2-263023). [TOP: PM 1953](#)

VITRINA 3. Altres creacions de Pilar Alonso (II)

... I és el tramvia [Lletra: J. Misterio; música: I. Casamoz]

- * [...] = (*¡Y es el tranvia!*). Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [1921?]. 1 partitura (4 p.) ; 34 cm. (l. 4972 A.). [TOP: 2005-Fol-C 12/8](#)
- * [Amb:] *Cant a Barcelona*. Barcelona: Gramófono, [entre 1919 i 1925]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (2-263072). [TOP: PM 6449](#)
- Els Focs artificials** [Lletra: J. Misterio; música: V. Quirós i E. Burrull]
- * [...] = *Los fuegos artificiales*. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [19--?]. 3 p.; 33 cm. (l. 4823 A.). [TOP: 78-Fol-C 26/36](#)
- * [Amb:] A la Portaferriça. Barcelona: Gramófono, [1924?]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (2-263021). [TOP: PM 6327](#)
- La Solfejadora** [Lletra: J. Montero i J. Aznar; música: I. Casamoz]
- * [...] Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [192-?]. 4 p.; 32 cm. (l. 5055 A.). [TOP: 78-Fol-C 32/26](#)
- Radiotelemanía** [Lletra: S. Valls; música: J. Dotras Vila]
- * [...] [S.l.: els autors], [192-?]. (Barcelona: Lit. e impresión de Joaquín Mora). 1 partitura (4 p.); 34 cm. [TOP: \[Pendent\]](#)
- El Xarric-xarrac** [Lletra: J. Misterio; música: V. Quirós]
- * [...] = *La Carraca*. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [entre 1919 i 1925]. 1 partitura (4 p.); 33 cm. (l. 5639 A.). [TOP: 1999-Fol-C 1/48](#)
- Rosendet** [Lletra: F. Casals; música: V. Quirós]
- * [...] Barcelona: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. 1 partitura ([3] p.); 34 cm. (l. 4890 A.). [TOP: M 5042/11](#)
- * [Amb:] L'Ombrel·la. Barcelona: Compañía del Gramófono [no abans de juny de 1921]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (4777AH/2-263078). [TOP: PM 7563](#)
- L'Ombrel·la (fox-trot)** [Lletra: F. Casals i E. Nieto de Molina; música: V. Quirós]
- * [...] = *Fox-trot de la sombrilla*. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [entre 1919 i 1925]. 1 partitura (4 p.); 33 cm (l.A. 4971). [TOP: 1999-Fol-C 1/44](#)
- * (vegeu: *Rosendet*, [TOP: PM 7563](#))
- Catalaniña de Figueiras** [Lletra: J. Misterio; música: I. Casamoz]
- * [...] = *Españoliña de la Mancheira : fado*. Madrid [etc.]: Ildefonso Alier, [ca. 1920]. 1 partitura (4 p.); 33 cm. [TOP: M 4322/4](#)
- * [Amb:] Petons, petons. Barcelona: Gramófono, [1924?]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (AE-73). [TOP: PM 6271](#)
- Petons... petons...**
- * [...] = *Besos... besos... : fox-trot shimmy*. Madrid; Barcelona: Ildefonso Alier, [entre 1919 i 1925]. 1 partitura (4 p.); 33 cm. (l. 5068 A.). [TOP: 1999-Fol-C 1/46](#)
- * (vegeu: *Catalaniña da Figueiras*, [TOP: PM 6271](#))

VITRINA 4. Més cupletistes coetànies

Asunción Parreño

* *Mi último fado : última creació de Asunción G. Parreño.* Barcelona: Tip. Aldana, [ca. 1920]. [2] f. : il. **TOP: Ro. 2316**

* *Venganza mora* : [Asunción G. Parreño]. [S.l. : s.n., 19--?] 2 f. : il. **TOP: Ro. 2458**

* Rourell, Toribio. *La Pubilleta: sardana. Florinda.* Biorito; cantada por la Sra. Asunción G. Parreño; con acompañamiento de orquesta. [...] Barcelona: Gramófono, [1918]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (W 263711--W 263712). **TOP: PM 9458**

* *Les Fulles seques; El dia de Corpus.* Por Asunción G. Parreño con acompañamiento de Orquesta. Barcelona: Gramófono, [ca. 1917]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm (W-263944). **TOP: PM 5316**

* *El Arte del cuplé.* Barcelona: Blue Moon, DL 2000. 4 discs sonors (CD) (60, 67, 72, 74 min) + 1 fullet (Cancionero de oro, BMCD-7703--BMCD-7706). **TOP: 2002-CD 189**

Linda Vera

* *Recuerdos de "Eldorado": el cuplé catalán: selección 1 y 2.* Barcelona: Gramófono-Odeón, DL 1958. 2 discs sonors: 45 rpm; 18 cm (SEDL-19143; SEDL-19160). **TOP: S 1700 -- S 1701**

Ramoncita Rovira

* *La filla del pescador.* Albies y Pérez Martínez; por Ramoncita Rovira. Barcelona: Gramófono, [1924]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. (AE-147). **TOP: PM 1933**

* *El Arte del cuplé.* Barcelona: Blue Moon, DL 2000. 4 discs sonors (CD) (74 min) (Cancionero de oro, BMCD-7706). **TOP: 2002-CD 190 (Vol. 4)**

Pepita Ramos "Goyita"

* *La Rambla; La Xava de Sans.* Demon, Fco. Madrid, S. Perernau. Barcelona: Transoceanic Trading, [193-?]. 1 disc sonor: 78 rpm; 25 cm. **TOP: PM 6259**

* Pérez i Martínez, Càndida, 1893-1989. Pasqua florida: historieta catalana de "Caramelles". Lletra de R. LLurba i J. Lito; música de Na Pérez Martínez. Madrid: Ildefonso Alier, [entre 1914 i 1924]. 1 partitura (4 p.); 32 cm. (l. A. 4780). **TOP: 1999-folc C 1/47**

Mercedes Serós

* Moret. *El saltiró de la cardina.* Barcelona: Gramófono-Odeón, [1930?]. AE 3478. **TOP: RB-PM 411**

* "Tornant de París". M. Noel; P. Requena (AE1335, 1925). A: *Girant a 78 rpm: músics i actors catalans, 1904-1948.* Barcelona: ASPE, 2006. 1 disc sonor (CD) (78 min) + 1 fullet. (BMCD-541). **TOP: CD 5501**

VITRINA 5. L'actualitat del cuplet

* Motta, Guillermina. *Remena, nena.* Barcelona: P.D.I., P 1987. 1 disc sonor (ca. 32 min) : 33 rpm, estèreo ; 30 cm (30964 PDI). **TOP: 87-LP 202**

* Martí, Cèlia. *Teatro El Dorado.* Con acompañamiento de orquesta; director: J. Duran Alemany. San Sebastián: Columbia, [DL 1958]. 1 disc sonor : 45 rpm; 18 cm. (ECGE-70760). **TOP: 1958-S 32**

* Arrels de Gràcia. *Remena, nen!*. Barcelona: Satélite K, 2019. 1 disc sonor (32 min); 12 cm + 1 full plegat (SATKCD-259). **TOP: 2020-CD 40**

* *Càndida memòria: cuplés de la compositora Càndida Pérez (1883-1989).* Rocío Romero i Elisa Planagumà. Barcelona: Nómada 57, DL 2009. 1 disc sonor (CD) (38 min) + 1 fullet (N57-groc-01). **TOP: CD 9397**

* Vera, Linda. *Cuplets antics i remembrances.* Barcelona: Gramófono-Odeón, DL 1971. 1 disc sonor ; 30 cm (Serie azul J-04820635). **TOP: 1971-LP 987**

* Le Croupier (Grup musical). *Esperança Dinamita.* Girona: Música Global, DL 2014. 1 disc sonor (CD) (49 min) + 1 fullet (843600098797). **TOP: 2015-CD 255**

* Feliu, Núria. *El Cuplet a Barcelona.* Madrid: Hispavox, DL 1970. 1 disc sonor : 33 rpm ; 30 cm (HHS-11-206). **TOP: LP 405**

* Morera, Enric. *La Dansa dels modernistes.* Barcelona: Discmedi, DL 2015. 2 discs sonors (CD) (60, 47 min) + 1 fullet, en 1 contenidor (DM-5198-02). **TOP: 2016-CD 189**

VITRINA 6. Bibliografia

* *35 cuplets catalans.* Barcelona: [s.n.], [192-?] (Coses de Catalunya; 5). [Inclou Les Caramelles]. **TOP: 05-4-C 2/5**

* *Libre del cuplet català : col·lecció selecta de les populars cançonetes que han creat nostres coblejadors.* Pòrtic d'en Miguel Poal Aregall. Barcelona: Salvador Bonavia, 1919. (Biblioteca Bonavia; 8). **TOP: 83-12-C 30/7**

* *El Llibre del cuplet català : col·lecció selecta de les populars cançonetes que han creat nostres coblejadors.* 2a ed. Barcelona: Llibreria Bonavia, 1929. (Biblioteca Bonavia). **TOP: 784-8-C 2/23**

* Molas, Joaquim. "Notes sobre la cançó popular moderna: el cuplet". A: *Actes del 5è Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Andorra: 1979), p. 325-342. **TOP: S-8-5811**

* Rubió, Mercè. "Apunts per a una bio-discografia de Pilar Alonso". A: *Girant a 78 rpm : Butlletí de l'Associació per a la Salvaguarda del Patrimoni Enregistrat*, any 4, núm. 10 (novembre 2006). **TOP: 681/261-8º**

* Quiñones, Xavier. "Discografia del cuplet català" A: *Girant a 78 rpm : Butlletí de l'Associació per a la Salvaguarda del Patrimoni Enregistrat*, any 3 , núm. 7 (juny 2005). **TOP: 681/261-8º**

* Llurba, Rossend. *Història del Paral·lel : memòries d'un home del carrer.* Edició d'Albert Arribas; presentacions de Xavier Albertí i Enric H. March. Barcelona: Teatre Nacional de Catalunya: Comanegra: Ajuntament de Barcelona, 2017. **TOP: 2018-8-255**

* *Mujeres de la escena: 1900-1940.* Edició a cargo de María Luz González Peña, Javier Suárez-Pajares, Julio Arce Bueno. [Madrid]: Sociedad General de Autores y Editores, DL 1996. **TOP: 2006-Fol-820**

* *Coblets i cançons.* Edició: Joaquim Auladell. Barcelona: Llibres de l'Index, 2005. (Mar blava). **TOP: 2006-8-29765**

UTILITZEU ELS AURICULARS per escoltar l'àudio, si us plau.

Bloc de la Biblioteca publicat amb motiu de l'exposició:
(<http://www.bnc.cat/El-Blog-de-la-BC/Pilar-Alonso-100-anys-de-Les-Caramelles>)

Horari de visita

De dilluns a divendres, de 9 h a 20 h
Dissabtes, de 9 h a 14 h

Biblioteca de Catalunya

Carrer de l'Hospital 56 - 08001 - Barcelona
Tel. 93 270 23 00 - A/e: bustia@bnc.cat

www.bnc.cat

